

Ataskaita apie nacionalinės teisės aktus ir Eurojusto bylų dėl fiktyvių santuokų analizę

Data:

2020 11 12

Kartais žmonės neteisėtai atvyksta į Europos Sąjungą (ES) sudarydami fiktyvią santuoką. Vis dažniau tokios fiktyvios santuokos sudaromos vykdant sudėtingas organizuoto nusikalstamumo grupių (ONG) sukurtas sukčiavimo schemas. ONG užsiima neteisėtu migrantų gabenimu ir prekyba žmonėmis tarptautiniu mastu. Šios grupės gauna didelį pelną „lengvais pinigais“ viliodamos (dažniausiai) pažeidžiamoje padėtyje esančias moteris ir galiausiai jos įpainiojamos į internete vykdomą išnaudojimo ir prievartos veiklą.

Fiktyvios santuokos taip pat yra tiesioginis pagrindinės teisės į judėjimo laisvę ES pažeidimas ir sukuria, pavyzdžiui, nepagrįstas galimybes patekti į Europos darbo rinką ir gauti socialinės apsaugos išmokas valstybėse narėse. Todėl nuo 2012 m. Europos Sąjunga tvirtai pabrėžė veiksmingo bendradarbiavimo kovojant su fiktyviomis santuokomis svarbą.

Šioje Eurojusto, ES bendradarbiavimo baudžiamosios teisenos srityje agentūros, parengtoje atvejo analizės ataskaitoje remiamasi praktine patirtimi, įgyta 2012–2020 m. atliekant fiktyvių santuokų tyrimus, kuriuos rėmė Agentūra.

Šia ataskaita siekiama didinti praktikuojančių teisėjų informuotumą apie šią mažos rizikos ir (arba) didelės vertės nusikalstamą veiklą. Fiktyvios santuokos dažnai laikomos pavienėmis veikomis, susijusiomis tik su palyginti nedideliais pažeidimais, pavyzdžiui, dokumentų klastojimu arba administraciniais pažeidimais, už kuriuos skiriamos nedidelės baudos. Tačiau įsigilinus į padėtį, dažniausiai paaiškėtų, kad vykdoma sudėtinga tarptautinės ONG sukurta neteisėto žmonių gabenimo schema, pagal kurią išnaudojami pažeidžiamoje padėtyje esantys asmenys. Ataskaitoje nurodomi pagrindiniai fiktyvių santuokų ypatumai (3 skirsnis), atkreipiamas dėmesys į teisinės problemas (4 skirsnis) ir konkrečias kliūtis (5 skirsnis), analizuojama, kaip taikomos teisminės priemonės (6 skirsnis), ir pateikiama geriausios praktikos ir pagrindinės įgytos patirties apžvalga (7 skirsnis).

Iš analizės matyti, kad ONG išnaudoja nacionalinės teisės aktų skirtumus šioje srityje. Daugiau nei pusėje ES valstybių narių fiktyvios santuokos nėra kriminalizuojamos arba už jas baudžiama švelnėmis bausmėmis. ONG naudojami tokiais teisiniais skirtumais veikdamos jurisdikcijose, kuriose fiktyvioms santuokoms taikomos švelniausios baudžiamosios pobūdžio priemonės (palankesnio teisinio reglamentavimo ieškojimas).

Dėl nacionalinės teisės aktų skirtumų taip pat sunkiau naudotis ES teismo bendradarbiavimo priemonėmis, nes dauguma jų grindžiamos dvigubo baudžiamumo principu. Tačiau gali būti pareikšti kitų rūšių kaltinimai, pavyzdžiui, tarpininkavimas neteisėtos migracijos srityje, prekyba žmonėmis ir dokumentų klastojimas. Ataskaitos prieduose pateikiamos išsamios priemonės, skirtos padėti praktikuojantiems teisėjams lengviau palyginti nacionalinės teisės nuostatas dėl fiktyvių santuokų kriminalizavimo, santuokos su užsieniečiu sudarymo ir skyrybų sąlygų ir užsienyje priimtų sprendimų civilinėse bylose pripažinimo.

Remiantis šiomis praktinėmis išvalgomis, ataskaitoje pateikiamos keturios rekomendacijos, kaip stiprinti kovą su tarptautinėms ONG padedant sudaromomis fiktyviomis santuokomis:

- **Suderintų nacionalinės teisės aktų**, reglamentuojančių fiktyvias santuokas, nebuvimas gali trukdyti savitarpio teisinei pagalbai dėl dvigubo baudžiamumo reikalavimų.
- **Jungtinės tyrimų grupės (JTG)** yra veiksminga priemonė fiktyvių santuokų atvejams tirti. JTG sudaro sąlygas susijusioms institucijoms sklandžiau keistis informacija ir įrodymais. Dažnai nustatoma susijusių sunkių nusikalstamumo formų, kurios nėra akivaizdžios nagrinėjant bylą tik nacionaliniu mastu.
- **Eurojustas** gali atlikti pagrindinį vaidmenį **nustatant įvairių nusikalstamų veikų**, kurias ONG vykdo keliose jurisdikcijose ES viduje arba už jos ribų, sąsajas, **sudaryti palankesnes sąlygas vykdyti** tyrimus, **skatinti** susijusių institucijų veiklos **koordinavimą**, kad būtų išvengta *ne bis in idem* rizikos, ir parengti **bendrą baudžiamojo persekiojimo strategiją**. Tai gali reikšti, kad procesas (iš dalies) turi būti perduodamas, siekiant kuo geriau apsaugoti aukas, ypač išnaudotojiškų fiktyvių santuokų atveju.
- **Visapusiškas požiūris**, į kurį įtraukiamos visos atitinkamos administravimo institucijos, pavyzdžiui, civilinės metrikacijos įstaigos, konsulatai ir pan., skatina veiksmingą įvairių nacionalinių administracinių įstaigų bendravimą.